

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het leger onder vuur. De Koninklijke Landmacht en haar critici, 1945-1989

Boot, C.Y.E.

Citation

Boot, C. Y. E. (2014, October 9). *Het leger onder vuur. De Koninklijke Landmacht en haar critici, 1945-1989*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/29122>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/29122>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/29122> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Boot, Corneline Yvonne Eleonore

Title: Het leger onder vuur. De Koninklijke Landmacht en haar critici, 1945-1989

Issue Date: 2014-10-09

Lijst van afkortingen

AMOK	Anti-Militaristies Onderzoekskollektief
ANP	Algemeen Nederlands Persbureau
ANJV	Algemeen Nederlands Jeugd Verbond
ANVA	Algemene Nederlandse Vredes Aktie
ARP	Anti-Revolutionaire Partij
ASVA	Algemene Studenten Vereniging Amsterdam
AVRO	Algemene Vereniging Radio Omroep
AVNM	Algemene Vereniging Nederlandse Militairen
BArch	Bundesarchiv
BB	Bescherming Bevolking
BLS	Bevelhebber der Landstrijdkrachten
BNV	Bureau Nationale Veiligheid
BRD	Bondsrepubliek Duitsland
BvD	Bond voor Dienstweigeraars (vanaf 23 mei 1970: Bond voor Dienstplichtigen)
BVD	Binnenlandse Veiligheidsdienst
BVL	Bijzondere Vrijwillige Landstorm
BVVVDM	Bond van Verplicht, Vrijwillig en Voormalig Dienende Militairen
CDA	Christen-Democratisch Appèl
CGS	Chef Generale Staf
CHU	Christelijk-Historische Unie
CIA	Central Intelligence Agency
CID	Contra Inlichtingen Detachment/Dienst
CI	Contra-inlichtingen
CLAS	Chef Landmachtstaf
CNV	Christelijk Nationaal Vakverbond
COCSB	Comité Chefs van Staven/Bevelhebbers
COVCSB	Comité Vertegenwoordigers Chefs van Staven/Bevelhebbers
CPN	Communistische Partij Nederland
CVCS	Comité Verenigde Chefs van Staven
CVD	Centrale Veiligheidsdienst
CVSE	Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
DDR	Duitse Democratische Republiek
D'66	Democraten 1966
DS '70	Democratisch-Socialisten 1970
FDP	Freie Demokratische Partei
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
GS	Generale Staf

HEK	Handelingen van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
HTK	Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
IISG	Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
IKB	Internationale Kommunisten Bond
IKV	Interkerkelijk Vredesberaad
INF	Intermediate-Range Nuclear Forces
KB	Koninklijk Besluit
KL	Koninklijke Landmacht
KLu	Koninklijke Luchtmacht
KM	Koninklijke Marine
KMA	Koninklijke Militaire Academie
KMar	Koninklijke Marechaussee
KNIL	Koninklijk Nederlands-Indisch Leger
KRO	Katholieke Radio Omroep
KSTK	Komitee Soldaten Tegen Kernwapens
KVP	Katholieke Volkspartij
KWJ	Katholieke Werkende Jongeren
LAMID	Landmacht Inlichtingendienst
LUMID	Luchtmacht Inlichtingendienst
MARID	Marine Inlichtingendienst
MBFR	Mutually and Balanced Force Reductions
MID	Militaire Inlichtingendienst
MILVA	Militaire Vrouwen Afdeling
MIVD	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MRK	Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht
MvD	Ministerie van Defensie
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NCRV	Nederlandse Christelijke Radio-Vereniging
NIMH	Nederlands Instituut voor Militaire Historie
NIPO	Nederlands Instituut voor Publieke Opinie
NISWG	Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag
NKV	Nederlands Katholiek Vakverbond
NRC	Nieuwe Rotterdamsche Courant
NSDAP	Nationaal-Socialistische Arbeiderspartij
NSR	Nederlandse Studentenraad
NVSH	Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming
NVV	Nederlandse Verbond van Vakverenigingen
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OSL	Oud-Strijders Legioen

OVANH	Organisatie voor Algemene Nationale Hulp
PMC	Provinciaal Militair Commando / Provinciaal Militair Commandant
PPR	Politieke Partij Radicalen
PSP	Pacifistisch Socialistische Partij
PvdA	Partij van de Arbeid
RAF	Rote Armee Fraktion
RAI	Rijwiel- en Automobiel-Industrie
RaRa	Revolutionaire Anti-Racistische Actie
RPF	Reformatorische Politieke Federatie
RVO	Rijksverdedigingsorganisatie
SALT	Strategic Arms Limitation Talks
SDAP	Sociaal-Democratische Arbeiderspartij
SDP	Sociaal-Democratische Partij
SGP	Staatkundig Gereformeerde Partij
SSA	Semi-Statistische Archiefdiensten
TNO	(Nederlandse organisatie voor) Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
VD	Vereniging Dienstweigeraars
VAK	Vredes Aktie Kamp
VARA	Vereniging Arbeiders Radio Amateurs
VDB	Vrijzinnig Democratische Bond
VLN	Veteranen Legioen Nederland
VPRO	Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep
VVBK	Vredes- en Veiligheidsberaad Krijgsmacht
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
VVDM	Vereniging van Dienstplichtige Militairen

Geraadpleegde archieven en personen

Archieven

Nationaal Archief, Den Haag

- 2.02.05.02 Ministerraad
- 2.03.01 Kabinet van de Minister-President
- 2.04.80 Bureau voor Nationale Veiligheid
- 2.12.55 Kabinet van de staatssecretaris van Marine
- 2.13.110 Generale Staf/Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten 1973-1979
- 2.13.117 Collectie van P.J. Six
- 2.13.151 Ministerie van Defensie
- 2.13.158 Inspecties van de wapens en dienstvakken van de Koninklijke Landmacht
- 2.13.159 Staatscommissie (Defensiecommissie)
- 2.13.162 Vergaderingen Ministerie van Defensie
- 2.13.164 Directie Plannen en Arbeidsvoorwaarden Militair Personeel
- 2.13.172 Personeelraad Defensie
- 2.13.180 Comité Verenigde Chefs van Staven
- 2.13.182 Legerraad
- 2.13.196 Generale Staf/Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten 1945-1972
- 2.13.5324 Staf Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
- 2.13.5383 Algemene Secretarie Beleidsterrein Dienstplicht
- 2.19.042.01 Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag

Ministerie van Defensie, Semi-Statistische Archiefdiensten, Rijswijk

Politieke leiding ministerie van Defensie

Comité Personeel

Comité Vertegenwoordigers Chefs van Staven/Bevelhebbers

Conceptinventaris deel 3: Defensieraad/Centraal Departementaal Beraad

Generale Staf/Bevelhebber der Landstrijdkrachten, 1945-1989

Commandant der Landstrijdkrachten/Bevelhebber der Landstrijdkrachten, 1980-1989

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag

Afdeling Openbare Orde en Veiligheid

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, Den Haag

DISCO-beeldarchief

Afdeling Contra Inlichtingen en Veiligheid

Afdeling Juridische Zaken

Militaire Inlichtingendienst Koninklijke Luchtmacht

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam

Bond voor Dienstplichtigen

Collectie Totaalweigeraararchief

Hein van Wijk

Landelijk Organisatiecomité 21 november

Pax Christi

Vereniging van Dienstplichtige Militairen

Vereniging Dienstweigeraars

Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag

Losse Stukken

Anti-Militaristies Onderzoekskollektief, Utrecht

Vredesaktiekamp Woensdrecht

Bundesarchiv, Abteilung Militärarchiv, Freiburg

Führungsstab Streitkräfte

Heeresstruktur

Interviews

P.J.G.A. Ego, 27 juli 2010 en 20 augustus 2010

Prof. dr. B. Dankbaar, 5 oktober 2011

P. Groeneveld, 26 januari 2012

J. Halkes, 26 januari 2012

H. Alles, 26 januari 2012

A.J.W. Duyvendak, 19 april 2012

Luitenant-kolonel b.d. D.J. Bijl, 19 juli 2012

N. van Essen, 25 september 2012

Gedrukte bronnen

*Handelingen, Bijlagen en Aanhangsels van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal
Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*

Literatuur

- Adema, Wineke F.C. (red.) e.a., *Geel tussen het groen. Twintig jaar actieve belangenbehartiging* (Amersfoort 1992).
- Aerts, Remieg en Henk te Velde (red.), *De stijl van de burger. Over Nederlandse burgerlijke cultuur vanaf de middeleeuwen* (Kampen 1998).
- Alkemade, Gerard van, *Al ga je eraan kapot! Het leven van vredesactivist Kees Koning* (Breda 2003).
- Amersfoort, Herman e.a., *Een kwestie van vertrouwen. De geschiedenis van het opperbevel in Nederland en Nederlands-Indië* (Den Haag 2001).
- Andel, Cornelis van, *Dienstweigering. Voorstel tot wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst* (Cahiers voor Vredesvraagstukken nr. 5, Voorburg 1969).
- Aspekte der Friedenspolitik. Argumente zum Doppelbeschluss des Nordatlantischen Bündnisses*. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (Bonn 1981).
- Bahring, Arnulf, *Machtwechsel. Die Ära Brandt-Scheel* (Stuttgart 1982).
- Bals, Kees en Martin Gerritsen, *De Indonesië-weigeraars* (3e gewijzigde druk; Amsterdam 1993).
- Bange, Oliver en Gottfried Niehart (red.), *Helsinki 1975 and the transformation of Europe* (New York 2008).
- Baudet, Floribert, *'Het heeft onze aandacht'. Nederland en de rechten van de mens in Oost-Europa en Joegoslavië, 1972-1989* (Amsterdam 2001).
- Baudet, Floribert, *Het vierde wapen. Voorlichting, propaganda en volksweerbaarheid, 1944-1953* (Amsterdam 2013).
- Becker, Marcel, 'De geschiedenis van Pax Christi van 1948 tot 1968; Gebed, Studie en Actie', in: Ben Schennink, Marcel Becker en Ben ter Veer (red.), *In beweging voor de vrede. Veertig jaar Pax Christi: geschiedenis, werkwijze, achterban en invloed* (Cahier Studiecentrum voor Vredesvraagstukken nr. 43, Nijmegen 1988) 19-58.
- Beemsterboer, Kees en Boudewijn Poelmann, *Nieuw Handboek Soldaat. Een reportage over de dienstplicht* (Bussum 1976).
- Bender, Peter, *Die neue Ostpolitik und ihre Folgen. Vom Mauerbau bis zur Wiedervereinigung* (München 1995).
- Berg, J. van de, 'Ook de BvD wil medebeslissingrecht', *Vrij Nederland* jg. 29, nr. 41 (7 juni 1969) 5.
- Bibeb, ' "Ik hoor nu tot het soort waar ik zelf zo de schurft aan had" ', *Vrij Nederland* jg. 35, nr. 35 (31 augustus 1974) 3.
- Bleich, Anet, *Joop den Uyl 1919-1987. Dromer en doordouwer* (Amsterdam 2008).
- Blom, J.C.H., 'Maatschappij en krijgsmacht in de jaren vijftig. Een nabeschouwing', in: J. Hoffenaar en G. Teitler (red.), *De Koude Oorlog. Maatschappij en krijgsmacht in de jaren vijftig* (Den Haag 1992) 214-226.

- Blom, J.C.H., 'Maatschappij en krijgsmacht rond 1960. Een nabeschuiving', in: B. Schoenmaker en J.A.M.M. Janssen (red.), *In de schaduw van de muur. Maatschappij en krijgsmacht rond 1960* (Den Haag 1997) 252-264.
- Blom, J.C.H., *De muiterij op de Zeven Provinciën. Reacties en gevolgen in Nederland* (Amsterdam 2005).
- Boer, R.M. de, J.P. van Bruggen en G. Wildering (red.), *Naar eer en geweten. Geestelijke verzorging en de morele vorming in de krijgsmacht* (Budel 2012).
- Bogaarts, M.D., 'Het wettig gezag gesteund? Enkele aantekeningen over achtergronden, ontstaan en verloop van het Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag 1948-1958', *Politieke Opstellen* jg. 2 (1981) 33-51.
- Bogaarts, M.D., *Parlementaire geschiedenis van Nederland na 1945. Deel 2, band A: De periode van het kabinet-Beel 3 juli 1946-7 augustus 1948* (Den Haag 1989).
- Bogaarts, M.D. *Parlementaire geschiedenis van Nederland na 1945. Deel 2, band C: De periode van het Kabinet-Beel 3 juli 1946-7 augustus 1948* (Den Haag 1989).
- Bogaarts, M.D., 'De Nederlandse reacties op Praag 1948', in: B.G.J. de Graaff en C. Wiebes, *Hun crisis was de onze niet. Internationale crises en binnenlandse veiligheid, 1945-1960* (Den Haag 1994) 48-82.
- Boom, Bart van der, *Atoomgevaar? Dan zeker B.B. De geschiedenis van de Bescherming Bevolking* (Amsterdam 2000).
- Boomen, Gerard van den, *Honderd jaar vredesbeweging in Nederland. Van socialisten tegen oorlog tot vrouwen voor vrede* (Amstelveen 1983).
- Boot, Coreline en Beatrice de Graaf, ' "Hollanditis" oder die Niederlande als "schwaches Glied in der NATO-Kette"? Niederländische Proteste gegen den NATO-Doppelbeschluss 1979-1985', in: Philipp Gassert, Tim Geiger en Hermann Wentker (red.), *Zweiter Kalter Krieg und Friedensbewegung. Der NATO-Doppelbeschluss in deutsch-deutscher und internationaler Perspektive* (München 2011) 345-363.
- Bos, Ben, 'Majoor Gerardus Miog. Te dom voor apostel, te slim voor martelaar', *De Nieuwe Linie* jg.28, nr. 38 (19 september 1973) 9.
- Bosch, Th.W. van den, *Principiële gewetensbezwaren tegen het verrichten van militaire dienst* (Zwolle 1983).
- Boshart, Maud, *De muiterij op de Zeven Provinciën. Ingeleid door J.H.A. Hofland* (Amsterdam 1978).
- Brabers, Jules, *Van pioniers tot professionals. De dienst humanistisch geestelijke verzorging bij de krijgsmacht (1964-2004)* (Utrecht 2006).
- Brands, C.F., 'Reacties op "De kerk en de neutronenbom" X Wie stelt de grenzen vast?', *Car-ré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 2, nr. 1 (januari 1979) 32-33.
- Brouwer, J.W.L. en C.M. Megens, 'Het debat in de ministerraad over de Nederlandse militaire bijdrage aan de NAVO, 1949-1951', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* jg. 107, nr. 3 (1992) 486-500.

- Brouwer, J.W.L., 'Politiek-militaire verhoudingen aan het begin van de Koude Oorlog: rond het ontslag van generaal H.J. Kruls, januari 1951', in: J. Hoffenaar en G. Teitler (red.), *De Koude Oorlog. Maatschappij en krijgsmacht in de jaren vijftig* (Den Haag 1992) 70-86.
- Brouwers, Lou, *Verboden toegang. Kernwapens in Nederland* (Soest 1982).
- Brown, Archie, *The rise and fall of communism* (New York 2011).
- Budel, R.A.A., 'Kuypers contra Stelling', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 3 (maart 1980) 31.
- Buiting, H., *Richtingen- en partijstrijd in de SDAP. Het ontstaan van de Sociaal-Democratische Partij in Nederland* (Amsterdam 1989).
- Burger, Fons, *Soldaten in het geweer. De roerige geschiedenis van de tienjarige VVDM* (Baarn 1976).
- Burger, Fons, 'Defensietop leugenaars', *Twintig*, jg. 9, nr. 12 (december 1975) 1.
- Cate, Flip ten, Maarten Evenblij en Guus Termeer, *Papjochies, bonzen en stenengooiers. Twee decennia dienstweigeren* (Amsterdam 1992).
- Cate, Flip ten, Cor Groeneweg en Jurjen Pen, *Barst de bom? Het veranderde gezicht van de radicale vredesbeweging* (Amsterdam 1985).
- CID-dossiers 001-004*. Onkruid (Amsterdam 1985).
- Coelen, Ien van der, 'Tegen het eenstemmige koor in. De externe contacten van Kerk en Vrede in de periode 1946-1967', in: Joos van Vugt en Leo Bergen (red.), *Vredesstreven in Nederland in de twintigste eeuw. Een bundel studies* (Nijmegen 1988) 99-119.
- Cowley, Robert (red.), *The Cold War. A military history* (New York 2005).
- Cox, Michael, *Beyond the Cold War. Superpowers at the crossroads* (Lanham 1990).
- Crul, Maurice (red.) e.a., *Wie niet weg is, is gezien. Marechaussee bespiedt anti-militaristen* (Amsterdam 1993).
- Damme, Leon van, ' "Hij doorbrak de goede sfeer van camaraderie". Het aftreden van minister van Defensie Kruisinga en de gevolgen hiervan voor het latere Nederlandse kernwapenbeleid', *Tijdschrift voor Geschiedenis* jg. 125, nr. 3 (2012) 400-412.
- 'De puntjes op de i gezet', in: *Militaire Spectator* jg. 149, nr. 12 (1980) 525-526.
- Defensie in de publieke opinie. Samenvattend verslag van een onderzoek naar houdingen en opvattingen van de Nederlandse bevolking inzake veiligheid, verdediging en krijgsmacht, gehouden in mei/juni 1974*. Stichting Volk en Verdediging (Den Haag, mei 1977).
- Derix, Steven, 'Besluiten rond de JSF', bron: www.vorige.nrc.nl/redactie/economie/jsf.pdf, geraadpleegd op 25 november 2013;
- Diekerhof, H.J., *Een vuile verrader. Krijgsmacht en kerk onderweg bekeken* (6e druk; Utrecht 1967).
- Diekerhof, H.J., *Jullie hebben makkelijk praten...over dienstplicht en NAVO* (Baarn 1968).
- Diepen, Remco van, *Hollanditis. Nederland en het kernwapendebat, 1977-1987* (Amsterdam 2004).
- Diggins, John P., *Ronald Reagan. Fate, freedom, and the making of history* (New York 2008).

- Dijksman, Daan, 'De verhoudingen in ons leger zijn weer op hun plaats gevallen', *Haagse Post* jg. 60, nr. 6 (24 februari 1973) 32-35
- Dings, Matt, 'De anti-militaristen van Onkruit. Babybillenroze als wapen tegen de oorlog', *De Tijd* jg. 7, nr. 3 (18 januari 1980) 4-7.
- Doel, H.W. van den, *Afscheid van Indië. De val van het Nederlandse imperium in Azië* (3e herziene druk; Amsterdam 2001).
- Does, J.C. van der, *Als 't moet. November 1918 en de Bijzondere Vrijwillige Landstorm* (Den Haag 1959).
- Doesschate, Jan Willem ten, *Het Nederlandse toelatingsbeleid ten aanzien van Hongaarse vluchtelingen, 1956-1957* (Doctoraalscriptie geschiedenis aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, 1985).
- Doorn, Jacques van, 'The military and the crisis of legitimacy', in: Gwyn Harries-Jenkins en Jacques van Doorn (red.), *The military and the problem of legitimacy* (Londen 1976) 17-39.
- Douwes, Maria, *Hongaren in Nederland, Nederlanders in Hongarije. Vijftig jaar na 1956* (Zaltbommel 2006).
- Duivenvoorden, Eric, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging 1964-1999* (Amsterdam en Antwerpen 2000).
- Duyn, Roel van, *Diepvriesfiguur. Autobiografie van PD106043 in samenwerking met de AIVD* (Amsterdam 2012).
- Easton, David, *A Systems Analysis of Political Life* (New York 1965).
- Eenennaam, B.J., *Achtenveertig kruisraketten. Hoogspanning in de lage landen* (Den Haag 1988).
- Eerden, Peter van, *De genese van de VVDM. Prelude op en ontstaan van een soldatenbeweging* (Doctoraalscriptie sociologie aan de Universiteit Utrecht, 1983).
- Eindhoven-Das, C.C., 'Kernwapens in discussie', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 2, nr. 11 (november 1979) 32-33.
- Endlich, Ben en Nanda van der Zee, *Metterdaad! De vrijwillige Burgerwacht Haarlem* (Haarlem 2004).
- Engelen, Dick, *De Militaire Inlichtingendienst 1914-2000* (Den Haag 2000).
- Engelen, Dick, *Frontdienst. De BVD in de Koude Oorlog* (Amsterdam 2007).
- Engelen, Dick, *De Nederlandse stay-behind organisatie in de Koude Oorlog 1945-1992: een institutioneel onderzoek. PIVOT-rapport* (Den Haag 1995).
- Erp, T. van, 'Vredes- en Veiligheidsberaad Krijgsmacht (VVBK)', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 12 (december 1980) 36-37.
- Everts, Philip en Guido Walraven (red.), *In actie voor een vredesklimaat. Twintig jaar IKV* (Amersfoort en Leuven 1987).
- Everts, Philip, *Wat denken 'de mensen in het land'? Ontwikkelingen in de publieke opinie over problemen van buitenlandse en defensiepolitiek, 1983-1992* (Cahiers van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken nr. 55, Nijmegen 1992).

- Everts, Philip, *De Nederlanders en de wereld. Publieke opinies na de Koude Oorlog* (Assen 2008).
- Everts, Ph.P., 'Het maatschappelijk verzet tegen de kernbewapening: "Ban-de-bom" ', in: B. Schoenmaker en J.A.M.M. Janssen (red.), *In de schaduw van de muur. Maatschappij en krijgsmacht rond 1960* (Den Haag 1997) 100-115.
- Everts, Ph.P., Het draagvlak voor militair optreden. De krijgsmacht in het oog van de publieke opinie. Ontwikkelingen na het einde van de Koude Oorlog, (manuscript Departement Politieke Wetenschap, Universiteit Leiden 2006).
- Everts, Ph.P., *Public opinion, the churches and foreign policy. Studies of domestic factors in the making of Dutch foreign policy* (Leiden 1983).
- Everts, Ph.P. (red.), *Controversies at home. Domestic factors in the foreign policy of the Netherlands* (Dordrecht 1985).
- Everts, Ph.P. en Ch.J. Vaneker, *Buitenlandse politiek in de Nederlandse publieke opinie. Inventaris van de in Nederland gehouden opinieonderzoeken m.b.t. de buitenlandse politiek in de periode 1975-1984* (Den Haag 1984).
- Fink, Carol en Bernd Schaefer, *Ostpolitik 1969-1974. European and global responses* (Cambridge enz. 2009).
- Fischer, Martina, *Spaniens ungeliebtes Militär. Legitimitätsdefizite: Öffentliche Meinung, Protestbewegungen und die Reaktionen des Militärapparates (1982-1992)* (Frankfurt am Main 1996).
- Ganser, Daniele, *NATO's secret armies. Operation Gladio and terrorism in Western-Europe* (Londen 2005).
- Gaddis, John Lewis, *The Cold War* (Londen 2007).
- Gaddis, John Lewis, *We know now. rethinking Cold War history* (Oxford 1997).
- Garton Ash, Timothy, *In Europe's name. Germany and the divided continent* (Londen 1993).
- Gassert, Philipp, Tim Geiger en Hermann Wentker (red.), *Zweiter Kalter Krieg und Friedensbewegung. Der NATO-Doppelbeschluss in deutsch-deutscher und internationaler Perspektive* (München 2011).
- Gerritsen, Martin, *Net niet volwassen. 21 jaar Vereniging Dienstweigeraars* (Amsterdam 1992).
- Gijssels, Hugo, *Netwerk Gladio* (Leuven 1991).
- Gonsalves, E.L., 'Kernwapens en het internationale recht. Een reactie', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 11 (november 1980) 27-30.
- Görtemaker, Manfred, *Geschichte der Bundesrepublik Deutschland. Von der Gründung bis zur Gegenwart* (Frankfurt am Main 2004).
- Graaf, Beatrice de, *Over de muur. De DDR, de Nederlandse kerken en de vredesbeweging* (Amsterdam 2004).
- Graaf, Beatrice de, *Theater van de Angst. De strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika* (Amsterdam 2010).

- Graaf, Beatrice de, 'Generaals voor de vrede. Oost-Duitse beïnvloeding van Nederlands protest, 1980-1989', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2003), 225-243.
- Graaff, Bob de en Cees Wiebes, *Gladio der vrije jongens. Een particuliere geheime dienst in Koude Oorlogstijd* (Den Haag 1992).
- Groen, Petra en Wim Klinkert (red.), *Studeren in uniform. 175 jaar Koninklijke Militaire Academie, 1828-2003* (Den Haag 2003).
- Haan, Willem de, 'Steeds harder optreden tegen totaalweigeraars', *De Nieuwe Linie* jg. 36, nr. 4 (21 januari 1981) 7.
- Hakkert, C.G.A.W., *Een boekje open over de officieren* (Leiden 1971).
- Halliday, Fred, *The making of the second cold war* (Londen 1983).
- Handboek Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag*. Steun Wettig Gezag (Arnhem 1948).
- Harmsman, Theo, *Ger Pouw moet vrij! Dokumenten over leger en totaal dienstweigeren* (Amsterdam 1976).
- Harries-Jenkins, Gwyn, 'Legitimacy and the problem of order', in: Gwyn Harries-Jenkins en Jacques van Doorn (red.), *The military and the problem of legitimacy* (Londen 1976) 41-58.
- Hartman, Paul en Bert Jongasma, 'Eerste-luitenant Brouwer trekt rapier tegen "Geestelijke terreur"', *Legerkoerier. Officieel orgaan van de Koninklijke Landmacht* jg. 22, nr. 1 (1972) 22-24.
- Havenaar, Ronald, *Van Koude Oorlog naar nieuwe chaos, 1939-1993* (Amsterdam 1993).
- Hayward, Steven F., *The age of Reagan. The conservative counterrevolution, 1980-1989* (New York 2009).
- Hellema, Duco, *Nederland in de wereld. De buitenlandse politiek van Nederland* (4e druk; Houten en Antwerpen 2010).
- Hellema, Duco, *1956. De Nederlandse houding ten aanzien van de Hongaarse revolutie en de Suezcrisis* (Amsterdam 1990).
- Hellema, Duco, *Nederland en de jaren zeventig* (Amsterdam 2012).
- Hellema, D.A., 'De Brezjnev-jaren, 1964-1982. De apotheose van de sovjetmacht', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2001) 21-36.
- Heuvel, C.C. van den, 'Anti-NAVO activiteiten in Nederland', *Ons Leger. Officieel orgaan van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger'* jg. 59, nr. 5, (1975) 27-31.
- Heymans Martin en Rikus Kieft (red.) e.a., *Dienstplicht, weigerplicht. Feiten en motieven rond dienstweigering* (Amersfoort 1980).
- Hieselaar, Loek, 'Kritische officieren slaan brug tussen leger en burgermaatschappij', *De Tijd* jg. 127, nr. 41150 (29 april 1972) 5.
- Hoekstra, Frits, *In dienst van de BVD. Spionage en contraspionage in Nederland* (3e druk; Amsterdam 2004).
- Hoekstra, Frits, *De dienst. De BVD van binnenuit* (Amsterdam 2012).

- Hoffenaar, J. en J.P.M. Schoenmakers, *November Romeo treed nader! De Nationale Reserve 1948-1998* (Den Haag 1998).
- Hoffenaar, J. en B. Schoenmaker, *Met de blik naar het Oosten. De Koninklijke Landmacht 1945-1990* (Den Haag 1994).
- Hoffenaar, J. en G. Teitler (red.), *De Koude Oorlog. Maatschappij en krijgsmacht in de jaren vijftig* (Den Haag 1992).
- Hoffenaar, Jan, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2003).
- Hoffenaar, Jan, 'Hannibal ante portas: the soviet military threat and the build-up of the Dutch armed forces, 1948-1958', *The Journal of Military History* 66 (January 2002) 163-192.
- Hoffenaar, J., ' "De baby is er!" De Defensienota 1974 en het gevecht over de toekomst van de krijgsmacht', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2001) 37-58.
- Hoffenaar, J., 'Kans of verplichting. Nederlands complete krijgsmacht in de Koude Oorlog', in: G.J. Folmer (red.) e.a., *50 jaar NAVO en Nederland* (Den Haag 1999).
- Hofman, Z., 'Over een andere boeg', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 10 (oktober 1980) 33-34.
- Honig, Jan Willem, *Defense policy in the North Atlantic Alliance: the case of the Netherlands* (Westport 1993).
- Horstmeier, Carel, 'De moeizame betrekkingen tussen de CPN en de Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (SED), 1946-1989', in: G. Voerman (red.), *Jaarboek Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen 1998* (Groningen 1999) 231-257.
- Horstmeier, Carel, ' "Stop de neutronenbom!" The last mass-action of the CPN and the Moscow-Berlin-Amsterdam triangle', in: Idem, *Around Peter the Great. Three Centuries of Russian-Dutch Relations* (Groningen 1997) 65-77.
- Huisman, Kerst, *Ban de bom. De beweging tegen kernwapens, 1960-1969* (Amsterdam 1981).
- Janowitz, Morris, 'Military institutions and citizenship in Western societies', in: Gwyn Harries-Jenkins en Jacques van Doorn (red.), *The military and the problem of legitimacy* (Londen 1976) 77-92.
- Janssen, J.A.M.M. en J.N. Fernhout, 'Versterking en wederopbouw. De nederlaag in mei 1940 als cesuur in de geschiedenis van leger en luchtstrijdkrachten', in: J.P.B. Jonker, A.E. Kersten en G.N. van der Plaat (red.), *Vijftig jaar na de inval* (Den Haag 1990) 61-77.
- Janssen, J.A.M.M., *De Legerraad, 1945-1982* (Den Haag 1982).
- Janssen, J.A.M.M., 'Geloofwaardigheid op de tocht? Het kernwapendebat in de krijgsmacht, 1978-1987', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2003) 206-224.
- Jenkins, Peter, *Mrs Thatcher's revolution. Ending of the socialist era* (New York 1989).

- Jong, Andries de, *Minderen, meerderen, mensen. Leven en geleefd worden in de militaire dienst* (Baarn 1969).
- Jong, L. de, *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Deel I: Voorspel* (Den Haag 1995).
- Jong, P.J.S. de (red.), *De secretaris-generaal 1969-1984 (Liber amicorum voor G.H.J.M. Peijnenburg, z.p. 1983)*.
- Kade, Gerhard, *Generale für den Frieden. Interviews* (Keulen 1981).
- Kammerer, Gabriele, *Aktion Sühnezeichen Friedensdienste. Aber man kann es einfach tun* (Göttingen 2008).
- Keerpunt '72. Regeerakkoord van de progressieve drie. PvdA, D'66 en PPR* (Amsterdam 1972).
- Kempen, B. van, *Van mobilisatiekruisdrager tot wapenbroeder 1925-2000* (Steenwijk 2000).
- Kennedy, James, *Nieuw Babylon in aanbouw. Nederland in de jaren zestig* (Meppel 1995).
- Kerkhoven, Martin, *De opvang van Hongaarse vluchtelingen in Utrecht 1956-1958 (Masterscriptie geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, 2006)*.
- Kerkum, P.C. van, 'Kernwapens en de positie van de officier', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 2 (februari 1980) 25-26.
- Kerkum, P.C. van, 'Kernwapens en de positie van de officier III', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 5 (mei 1980) 26-27.
- Kernwapens in discussie*. Directie Voorlichting van het ministerie van Defensie (Den Haag, september 1980).
- Klijn, Annemieke, *Arbeiders- of volkspartij. Een vergelijkende studie van het Belgisch en Nederlands socialisme 1933-1946* (Maastricht 1990).
- Klep, Christ en Richard van Gils, *Van Korea tot Kosovo. De Nederlandse militaire deelname aan vredesoperaties sinds 1945* (Den Haag 1999).
- Kors, Arjan, *'t Is plicht dat iedere jongen. Geschiedenis van de dienstplicht in Nederland* (Utrecht 1996).
- Koster, G.W., 'Geen alternatief', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 2, nr. 9 (september 1979) 22-23.
- Kreemers, Bert, 'Bibeb in gesprek met Defensieminister Henk Vredeling', 20 januari 2011, bron: www.vn.nl/Archief/Media/Artikel-Media/Bibeb-in-gesprek-met-Defensieminister-Henk-Vredeling.htm, geraadpleegd op 5 december 2011.
- Krijgsmacht en maatschappij. Ontwikkelingen, vraagstukken, aanbevelingen*. Stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de Krijgsmacht (Den Haag 1977).
- Krijgsmacht in verandering. Situatieschets, beleidscontouren en aanbevelingen*. Stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de Krijgsmacht (Den Haag 1977).
- Krijnen, P., *'Zonodig met behulp van wapens'. Geschiedenis van rechtse paramilitaire organisaties in Nederland* (Amsterdam 1983).
- Krueger, Marcel, *De OSL Stichtingen voor vrijheid en veiligheid. Een portret* (Doctoraalscriptie politicologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, 1987).

- Kruijff, Frank de en Fred Lardenoye, *Over lef gesproken. 25 jaar VVDM* (Breda 1991).
- Kuypers, G.J.M., 'De kerk en de neutronenbom (XXIII)', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 1 (Januari 1980) 26-27.
- Labour, Cees en Joke Mulder, 'Profiel van de bewindsman. Henk Vredeling laat zich niet onder druk zetten', *Elseviers Magazine* jg. 30, nr.26 (29 juni 1974) 14-23.
- Labour, Cees, 'Generaal-majoor Brackel contra VVDM', *Elseviers Magazine* jg. 28, nr. 21 (20 mei 1972) 21-24.
- Labrie, Roger P. (red.), *SALT handbook. Key documents and issues, 1972-1979* (Washington 1979).
- Land, Menno van der, *Tussen ideaal en illusie. De geschiedenis van D'66, 1966-2003* (Den Haag 2003).
- Leffler, Melvyn P. en Odd Arne Westad (red.), *The Cambridge history of the Cold War. Volume I: Origins* (Cambridge 2010).
- Legerer, Anton, *Tatort: Versöhnung. Aktion Sühnezeichen in der BRD und in der DDR und Gedenkdienst in Österreich* (Leipzig 2011).
- Lipset, Seymour, 'Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy', *The American Political Science Review* jg. 53, nr. 1 (1959) 69-105.
- Loof, J.P. (red.), *Juridische ruimte voor gewetensbezwaren?* (Leiden 2008).
- Maar, Rimko van der, *Welterusten mijnheer de president. Nederland en de Vietnamoorlog, 1965-1973* (Amsterdam 2007).
- Maatschappij en krijgsmacht*, Adviesraad Internationale Vraagstukken, rapport nr. 48 (april 2006), bron: www.aiv-advies.nl, geraadpleegd op 25 november 2013.
- Maesen, H.J. van der, 'Stellingname en weerwoord', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 10 (oktober 1980) 34.
- Meershoek, Guus, *De geschiedenis van de Nederlandse politie. De gemeentepolitie in een veranderende samenleving* (Amsterdam 2007).
- Megens, Niek en Hilde Reiding, *Bewegen binnen smalle marges. Pax Christi Nederland, 1965-1990* (Utrecht 1999).
- Meulen, J.S. van der en N.P.M. Nuij, ' "Ongelooflijk maar waar". De triomf van de langharige soldaat', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2003) 100-117.
- Meulen, Jan van der, 'Krijgsmacht en draagvlak: trends en perspectieven', in: René Moelker, Jörg Noll en Michiel de Weger (red.), *Krijgsmacht en samenleving. Over de inzet van een geweldsinstrument: bestuurlijke, politieke en veiligheidsaspecten* (Amsterdam 2009) 143-162.
- Miog, Gé, 'Geestelijke terreur in de krijgsmacht', *Haagse Post* jg. 59, nr. 27 (28 juni 1972) 11.
- Miog, G., 'Politiek in de kazerne', *Haagse Post* jg. 59, nr. 49 (29 november 1972) 31.
- Miog, G., 'De doodgravers van onze samenleving', *Haagse Post* jg. 60, nr. 4 (27 januari 1973) 9.

- Miog, G., 'De generaals zitten nog steeds gebeiteld', *Haagse Post* jg. 60, nr. 11 (17 maart 1973) 15.
- Moor, J.A., 'Aan de Amerikanen overgeleverd. Nederland, de Verenigde Staten en de oorlog in Korea, 1950-1953', in: J. Hoffenaar en G. Teitler (red.), *De Koude Oorlog. Maatschappij en krijgsmacht in de jaren vijftig* (Den Haag 1992) 163-177.
- Muller, E.A. (red.) e.a., *Krijgsmacht. Studies over de organisatie en het optreden* (Alphen aan den Rijn 2004).
- 'Nationale Reserve in nieuw gewaad', *De vrijheid. Officieel orgaan van het Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag* jg. 1958, nr. 2 (februari 1958) 4-5.
- Neugebauer, Karl-Volker (red.), *Grundkurs deutscher Militärgeschichte. Deel 3: Die Zeit nach 1945. Armeen im Wandel* (München 2008).
- Nozick, Robert, *Anarchy, state, and utopia* (New York en Oxford 1974).
- Olink, Hans, *In strijd met de waarheid. De koude burgeroorlog in Amsterdam 1956* (Amsterdam 2002).
- Om de veiligheid van het bestaan. Defensiebeleid in de jaren 1974-1983*. Ministerie van Defensie (Den Haag 1974).
- Ontwapenend. Geschiedenis van 25 jaar PSP*. Stichting Wetenschappelijk Bureau PSP (Amsterdam 1982).
- Oud-Wapenbroeders. Maandblad van en voor de Nederlandse oud-strijders. Jubileumnummer 1951-1961*. Veteranen Legioen Nederland (1961).
- 'Overleg is hersteld', *Twintig* jg. 7, nr. 6 (juni 1973) 1.
- Pas, Niek, *Imaazje! De verbeelding van Provo (1965-1967)* (Amsterdam 2003).
- Pekelder, Jacco, *Nederland en de DDR. Beeldvorming en betrekkingen 1949-1989* (Amsterdam 1998).
- Pekelder, Jacco, *Sympathie voor de RAF. De Rote Armee Fraktion in Nederland, 1970-1980* (Amsterdam 2007).
- Peter, Matthias en Hermann Wentker (red.), *Die KSZE im Ost-West-Konflikt. Internationale Politik und gesellschaftliche Transformation, 1975-1990* (München 2012).
- Prados, John en Margaret Pratt Porter (red.), *Inside the Pentagon Papers* (Kansas 2004).
- Publieke opinie en defensiepolitiek in Nederland*. Stichting Maatschappij en Krijgsmacht (Den Haag 1982).
- Puchinger, G., *In gesprek met het kabinet-Van Agt* (Kampen 1980).
- Rawles, John, *A theory of justice* (Harvard 1971).
- Reininga, Tjark, 'Nooit iets in het geniep gedaan. Interview met Willem de Haan', bron: www.vdamok.nl/Teksten/Tijdschrift/2000-1.html, geraadpleegd op 27 maart 2012.
- Righart, Hans, *De eindeloze jaren zestig. Geschiedenis van een generatieconflict* (Amsterdam 1995).
- Robben, Wim, *De Indonesië dienstweigeraars, 1945-1950. Een onderzoek naar de omvang, motieven en gevolgen* (Zwolle 1981).

- Rousseau, Jean-Jacques, *Het maatschappelijk verdrag, of Beginselen der staatsinrichting. Ingeleid door Bert van Roermund en Sander van den Braak* (6^e herziene (geactualiseerde) druk; Amsterdam 2002).
- Schakel, M.W., 'Gesol met zedelijke volkskracht', *Nederlandse gedachten. Partijblad van de ARP* jg. 13, nr. 15 (6 april 1957) 6-7.
- Schaper, H.A., 'Het Nederlandse veiligheidsbeleid 1945-1950', in: P.W. Klein en G.N. van der Plaat (red.), *Herrijzend Nederland. Opstellen over Nederland in de periode 1945-1950* (Den Haag 1981) 102-125.
- Scheffer, H.J., *November 1918. Journaal van een revolutie die niet doorging* (Utrecht 1984).
- Schilt, Jos van, *Herfsttij van het militaire elitegevoel. Het elite zelfbeeld van aspirant-officieren op de Koninklijke Militaire Academie in de periode 1948 tot 2008* (Ridderkerk 2011).
- Schmidt, Gustav, *A history of NATO. The first fifty years* (Basingstoke 2001).
- Schoemaker, Herman, *Een geheime organisatie in beeld. De Nederlandse stay-behind-organisatie, geheim, onafhankelijk en zelfstandig* (Masterscriptie geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, 2013).
- Schoenmaker, Ben, *Burgerzin en soldatengeest. De relatie tussen volk, leger en vloot 1832-1914* (Leiden 2009).
- Schoenmaker, B. en J.A.M.M. Janssen (red.), *In de schaduw van de muur. Maatschappij en krijgsmacht rond 1960* (Den Haag 1997).
- Schoenmaker, B., 'De beroeps beproefd: de vermaatschappelijking van de krijgsmacht in de jaren zestig en zeventig', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2004) 117-133.
- Schoenmakers, J.P.M., *40 jaar Korps Nationale Reserve. Beschermen wat je dierbaar is* (Leeuwarden 1988).
- Schulten, J.W.M. *De geschiedenis van de Ordedienst. Mythe en werkelijkheid van een verzetsorganisatie* (Den Haag 1998).
- Schutte, J.J.E., 'Wet gewetensbezwaren militaire dienst', *Ars Aequi* jg. 28, nr. 4 (1979) 194-200.
- Scott-Smith, Giles, *Interdoc. Een geheim netwerk in de Koude Oorlog* (Amsterdam 2012).
- Scott-Smith, G., 'Testing the limits of a 'special relationship'. US Unilateralism and Dutch multilateralism in the twenty-first century', in: J. Dumbrell en A. Schäfer (red.), *America's special relationships. Foreign and domestic aspects of the politics of alliance* (Londen 2009) 115-131.
- Sebesteyn, Victor, *1956. De Hongaarse opstand* (Amsterdam 2006).
- Smit, Jeroen, 'Big brother is watching you. Geheime dienst ziet spoken', *Twintig* jg. 19, nr. 1 (januari 1985) 5-9.
- Smits, Hans, 'In de pot voor discipline, zitten wij nu met ons tieners, opgesloten in de bajes, als geboefte, tuig en gajes', *Vrij Nederland* jg. 41, nr. 49 (6 december 1980) 15.

- Smits, Hans, 'Staatsgeheim. Wat zat er in de bureaula van arrestant Oscar van Rijswijk', *Vrij Nederland Vrij Nederland* jg. 43, nr. 26 (26 juni 1982) 9.
- 'Soldaten, we moeten er niet direct mee kappen', *Legerkoerier. Officieel orgaan van de Koninklijke Landmacht* jg. 20, nr. 2 (februari 1970) 11-12.
- Spaan, Henk, *Actie of overleg. Soldatenprotest 1966-1984* (Wageningen 1990).
- Staatsgeheimen tegen de VVDM*. Bond voor Dienstplichtigen (BvD Bulletin nr. 40/41, 1982).
- Staden, Alfred van, *Een trouwe bondgenoot. Nederland en het Atlantisch bondgenootschap, 1960-1974* (Baarn 1974).
- Stelling, M.J.F., 'Reactie op "De kerk en de neutronenbom" ', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 1, nr. 10 (september 1978) 19-20.
- Stelling, M.J.F., 'De grenzen van geweld', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 2, nr. 9 (september 1979) 15-18.
- Stelling, M.J.F., 'De minister van Defensie en het internationale recht', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 3, nr. 10 (oktober 1980) 25-30.
- Stelling, M.J.F., 'Testimony', bron: www.tridentploughshares.org/article1153, geraadpleegd op 3 juli 2012.
- Stevens, R. 'Een (buiten)parlementaire lobby; het Nationaal Comité Handhaving Rijkseenheid 1946-1950', 1-23, bron: www.ru.nl/publish/pages/542419/1995-1996stevens.pdf, geraadpleegd op 7 juli 2010.
- Summerfield, Penny en Corinna Peniston-Bird, *Contesting home defence. Men, women and the Home Guard in the second world war* (Manchester en New York 2007).
- Tasman, Coen, *Louter Kabouter. Kroniek van een beweging, 1969-1974* (Amsterdam 1996).
- Teitler, G. en F.Th. Olivier, *Mars in de lage landen. Defensie- en veiligheidsbeleid in en rond Nederland* (Den Haag 1985).
- Teitler, Ger, 'Conscript unionism in the Dutch army', in: Van Doorn en Harries-Jenkins (red.), *The military and the problem of legitimacy* (Londen 1976) 193-215.
- Termeer, Guus e.a., *Dienstweigeraars. Over dienstweigering en verzet tegen het militarisme vanaf de eeuwwisseling tot nu* (Amsterdam 1984).
- Tersteeg, H., 'De hoofdzaak', *Allen weerbaar. Officieel orgaan van de Vereeniging 'Volksweerberaarheid'* jg. 1, nr. 1 (3 januari 1902) 1.
- The PMC-papers* nr. 1-4. Onkruid (Amsterdam 1981).
- Thomas, D.C., *The Helsinki effect. International norms, human rights and the demise of communism* (Princeton en Oxford 2001).
- Uijen, F.M.F., majoor b.d., ' "Conformereren!! Zo niet, dan maar boeten", *De soldatenkrant. Spreekbuis van het verzet in het leger* nr. 151 (juni 2003) 2.
- Vegt, Quirijn van der, *Take-off. De opbouw van de Nederlandse luchtmacht, 1945-1973* (Amsterdam 2013).
- Verplicht of vrijwillig dienen. Een onderzoek naar de wenselijkheid en mogelijkheid van een vrijwilligerskrijgsmacht*. Staatscommissie van advies inzake de personeelsvoorziening voor de krijgsmacht (Den Haag 1977).

- Verkuil, I.D. *De grote illusie. De Nederlandse vredesbeweging na 1945* (Utrecht 1988).
- Verrips, G. *Dwars, duivels, dromend. De geschiedenis van de CPN 1938-1991* (Amsterdam 1995).
- Vogt, Wolfgang R., 'Die Legitimitätskrise der Sicherheitspolitik und der Streitkräfte als Herausforderung und Chance', in: Idem, *Sicherheitspolitik und Streitkräfte in der Legitimitätskrise. Analysen zum Prozeß der Delegitimierung des Militärischen im Kernwaffenzeitalter* (Baden-Baden 1983) 9-21.
- Vogt, Wolfgang R., 'Die Legitimitätsproblematik der Sicherheitspolitik und Streitkräfte im Kernwaffenzeitalter. Thesen zur Delegitimierung nuklearer Doktrinen, Konzepte und Instrumente der Sicherheitspolitik', in: Idem, *Sicherheitspolitik und Streitkräfte in der Legitimitätskrise. Analysen zum Prozeß der Delegitimierung des Militärischen im Kernwaffenzeitalter* (Baden-Baden 1983) 99-139.
- Vogt, Wolfgang R., 'Das Theorem der Inkompatibilität. Zur Unvereinbarkeit von atomarer Militärgewalt und fortgeschrittener Gesellschaft', in: Idem, *Sicherheitspolitik und Streitkräfte in der Legitimitätskrise. Analysen zum Prozeß der Delegitimierung des Militärischen im Kernwaffenzeitalter* (Baden-Baden 1983) 21-59.
- Vogt, Wolfgang R., 'Zivil-militärische Konflikte in der demokratischen Industriegesellschaft. Eine soziologische Konzeptualisierung des "Theorems der Inkompatibilität"', in: Karl-Ernst Schulz (red.), *Streitkräfte im gesellschaftlichen Wandel* (Bonn 1980).
- 'VPRO werd voor sabotage-uitzending door Minister Klompé berispt', *Ons Leger. Officieel orgaan van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger'* jg. 54, nr. 10 (1970) 4-5.
- 'VVDM demonstreerde voor hogere wedde', *Legerkoerier. Officieel orgaan van de Koninklijke Landmacht* jg. 19, nr. 12 (december 1969) 4.
- Wachtler, Günther, 'Struktur- und Funktionswandel der Streitkräfte. Eine gesellschaftstheoretische Neuorientierung der Militärsoziologie', in: Wolfgang R. Vogt (red.), *Sicherheitspolitik und Streitkräfte in der Legitimitätskrise. Analysen zum Prozeß der Delegitimierung des Militärischen im Kernwaffenzeitalter* (Baden-Baden 1983) 59-77.
- Wal, Ronald van der, *Of geweld zal worden gebruikt! Militaire bijstand bij de handhaving en het herstel van de openbare orde 1840-1920* (Hilversum 2003).
- Walgemoed, G.F., *Lexplicatie. De complete wetgeving toegelicht. Militair straf-, strafproces- en tuchtrecht* (Deventer 2008).
- Wall, Jan van de, *De Koninklijke Nederlandsche Vereeniging 'Ons Leger'* (z.p. ca. 1918).
- Weber, Max, *Staatssoziologie* (Berlijn 1956).
- Weger, Michiel de, *De binnenlandse veiligheidstaken van de Nederlandse krijgsmacht* (Assen 2006).
- Wenger, Andreas, Vojtech Mastny en Christian Nuenlist (red.), *Origins of the European security system. The Helsinki process revisited, 1965-1975* (Londen 2008).
- Westerhof, Jan, 'De nacht van de matennaaiers', *De Groene Amsterdammer* jg. 106, nr. 26 (30 juni 1982) 5.

- Wiesendahl, Elmar, 'Legitimations- und Legitimitätsaspekte des Militärischen in der Demokratie. Ein Beitrag zur Legitimitätskrisendiskussion', in: Wolfgang R. Vogt (red.), *Sicherheitspolitik und Streitkräfte in der Legitimitätskrise. Analysen zum Prozeß der Delegitimierung des Militärischen im Kernwaffenzeitalter* (Baden-Baden 1983) 141-166.
- Wijne, J.S., *De ideologische gijzeling van de sociaal-democratie in Nederland als bijdrage tot haar isolement tijdens het interbellum* (Amsterdam 1992).
- Wijngaart, Kim van der, *Bondgenootschap onder spanning. Nederlands-Amerikaanse betrekkingen, 1969-1975* (Hilversum 2001).
- Winkler, Heinrich August, *Der lange Weg nach Westen II. Deutsche Geschichte 1933-1990* (Bonn 2005).
- Woensdrecht. *Drie jaar Vredesaktiekamp. Vredesaktiekampen* (Woensdrecht 1986).
- Wolinski, Georges, *Zeg jofele pik. Brieven aan en van Gandalf* (Amsterdam 1968).
- Wols, P., 'De kerken zeggen "neen" tegen de neutronenbom', *Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging* jg. 1, nr. 6 (mei 1978) 29-30.
- Woltjer, J.J., *Recent verleden. Nederland in de twintigste eeuw* (Amsterdam 1992).
- Zelfevaluatie MRK periode 1980-1990*. Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht (Den Haag, 6 november 1990).
- Zondergeld, G.R., 'PSP, Provo en Vietnam. Links protest in de jaren zestig en zeventig', in: Jan Hoffenaar, Jan van der Meulen en Rolf de Winter (red.), *Confrontatie en ontspanning. Maatschappij en krijgsmacht in de Koude Oorlog 1966-1989* (Den Haag 2003) 81-99.
- Zuijdam, F. *Tussen wens en werkelijkheid. Het debat over vrede en veiligheid binnen de PvdA in de periode 1958-1977* (Amsterdam 2002).
- Zwart, Henny, *Er waren er die niet gingen. Vijftien eeuwen straf voor Indonesië-weigeraars* (Amsterdam 1995).

Periodieken

- Allen weerbaar. Officieel orgaan van de Vereniging 'Volksweerbaarheid'*
- Ars Aequi*
- Carré. Orgaan van de Nederlandse Officieren Vereniging*
- De Groene Amsterdammer*
- De Nieuwe Linie*
- De Soldatenkrant. Spreekbuis van het verzet in het leger*
- De Tijd*
- De vrijheid. Officieel orgaan van het Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag*
- Elseviers Magazine*
- Haagse Post*
- Legerkoerier. Officieel orgaan van de Koninklijke Landmacht*
- Luctor*

Militaire Spectator

Nederlandse Gedachten. Partijblad van de ARP

Ons Leger. Officieel orgaan van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger'

Oud-Wapenbroeders. Maandblad van en voor de Nederlandse oud-strijders

Passieffist. Nationale en Soldatenkrant

Politieke Opstellen

The American Political Science Review

The Journal of Military History

Twintig

Vrij Nederland

Kranten

Algemeen Dagblad
Amersfoortse Courant
Brabants Dagblad
Dagblad van het Oosten
De Gelderlander
De Volkskrant
De stem van West-Brabant
De Telegraaf
De Tijd
De Waarheid
Die Welt
Deventer Dagblad
Drentsche en Asser Courant
Haagsche Courant
Het Parool
Het Vrije Volk
Leeuwarder Courant
Leidsch Dagblad
Nieuwsblad van het Noorden
NRC (Handelsblad)
Trouw
Tubantia
Utrechts Nieuwsblad

Internetbronnen

www.aiv-advies.nl
www.anp.kb.nl
www.denederlandsegrondwet.nl
www.iisg.nl
www.nato.int
www.parlement.com
www.stichtingsargus.nl
www.vdamok.nl
www.vorige.nrc.nl

Curriculum Vitae

Coreline Boot (Breda, 1985) studeerde geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en de Humboldt Universität in Berlijn. In 2008 studeerde ze cum laude af binnen de research master *History: Cities, States and Citizenship*. Voor haar Duitstalige scriptie over de terugkeer van Duitsers uit het Franse Vreemdelingenlegioen naar de DDR verrichtte ze onder meer onderzoek in het Stasi-archief in Berlijn. Tussen 2009 en 2014 was ze als promovendus verbonden aan het *Centre for Terrorism and Counterterrorism* (Campus Den Haag/Universiteit Leiden) en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Haar dissertatie maakt deel uit van het VIDI-project van prof. dr. Beatrice de Graaf, getiteld *Historicizing security. Enemies of the state, 1813-present*. Sinds april 2014 verricht zij onderzoek voor het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.